

Η οδύσσεια...

*θεωρήσεις, μεθοδολογικές
προσεγγίσεις σχεδιασμού*

Ελίζα Παναγιωτάτου

2020 - 2021

Μερικά σημαντικά ιστορικά ζητήματα

- ✓ Στην αρχή ήταν ο Keynes. Από το laissez-faire στην κρατική παρέμβαση.
- ✓ Η αποτυχία του παλαιού μοντέλου εξειδίκευσης της παραγωγής και του εμπορίου στον διεθνή χώρο.
- ✓ Ο Keynes, η διαιώνιση του καπιταλιστικού συστήματος και το κράτος.
- ✓ Οι ισχυροί, η ανάπτυξη του σοσιαλιστικού χώρου, οι ανεξαρτητοποιήσεις χωρών στη ΒΑ Ασία, η κομμουνιστική νίκη στην Κίνα, ο «αναπτυσσόμενος» κόσμος.

Τέλη 19ου αιώνα
1923, 1929-1933,
οι κρίσεις

1939

1917

1949

Β' Παγκόσμιος πόλεμος

1922 Μικρασιατική
καταστροφή

1945-1949 Εμφύλιος

1946-1987 Ψυχρός
Πόλεμος

1947 Δόγμα Τρούμαν,
Σχέδιο Marshall
(Πρόγραμμα
Ευρωπαϊκής
Ανασυγκρότησης)

- * Η παράθεση ζητημάτων δεν είναι εξαντλητική. Περιέχει καθοριστικές ιστορικές «στιγμές». Περιέχει, επίσης, σημαντικές αποφάσεις-πλαίσια για το σχεδιασμό του χώρου. Το ιστορικό-κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο διαμορφώνονται, οι πολιτισμικές και πολιτικές τους καταβολές, τα ζητήματα και οι επιλογές με τις οποίες σχετίζονται έχουν, πιστεύω, ιδιαίτερη σημασία.

✓ Η μεταπολεμική φτώχεια και το κράτος πρόνοιας.
Τα κοινωνικά συμβόλαια.

✓ Οι επενδύσεις/η εκβιομηχάνιση ως θεμελιώδης
μηχανή για οικονομική μεγέθυνση. Οι διεθνείς
οργανισμοί.

1950-1960

1945 Ίδρυση ΟΗΕ

1949 Ίδρυση NATO

✓ Η κληρονομιά της καθυστέρησης –οικονομικής,
κοινωνικής, πολιτικής– , η ανεργία, οι ανισότητες,
η καταστροφή των πλουτοπαραγωγικών πηγών,
τα διαρθρωτικά προβλήματα στην παλέτα του
κρατικού παρεμβατισμού.

✓ Ο σχεδιασμός ως μηχανή ελέγχου στην πόλη,
στην περιφέρεια, στο περιβάλλον.

✓ Τι έχουμε βιώσει;

1947 Σχέδιο Marshall

Οι θεμελιακές επιλογές

Τετραετές Πρόγραμμα

Ανασυγκρότησης

1948-1952

Φυσικός σχεδιασμός

- ✓ Ο χώρος από φυσική και αισθητική σκοπιά. Γεωγραφική και μορφολογική αντίληψη του χώρου.
- ✓ Η ομορφιά της «εξοχής». Ο αστικός χώρος σε δυσμένεια.
- ✓ Έμφαση στο «μέγεθος» της πόλης. Έχει σημασία; Έμφαση στην ιδανική «εσωτερική» δομή της πόλης. Η «ιδεώδης» πόλη.
- ✓ Master plans
  - Έμφαση στις χρήσεις γης.
- ✓ Τι έγιναν η συνθετότητα, ο πλούτος της κοινωνικής καθημερινότητας, οι αλληλεξαρτήσεις με τον φυσικό χώρο.
- ✓ Ανελαστικότητα σχεδίων.
- ✓ Απουσία συσχετισμού σχεδίων με κοινωνικο-οικονομικές πολιτικές.

κυριαρχεί μέχρι τη δεκαετία του 1960.
Υπάρχει όμως και μετά...

'50, '60 Αναπτυξιακός λόγος, πολιτικές και μέτρα με έμφαση στην οικονομική μεγέθυνση

1946 Κ. Μπίρης, Δήμος Αθηναίων, Σχέδιο Ανασυγκροτήσεως της Πρωτεύουσας

1947 Σχέδιο Δοξιάδη για το Λεκανοπέδιο, Υφυπουργείο Ανοικοδομήσεως

1958 Εισαγωγή του συστήματος αντιπαροχής, Ν. 3879/58 (οριζόντια ιδιοκτησία Ν. 3741/29)

1959 Πενταετές πρόγραμμα και έκτοτε Αναπτυξιακά Προγράμματα του ΚΕΠΕ

1965 Ρυθμιστικό Αθήνας Βασιλειάδη

Ο σχεδιασμός ως επιστήμη

Δεκαετία '60

- ✓ Ο σχεδιασμός ως επιστήμη και όχι ως τέχνη. Απομάκρυνση από το design.
- ✓ Ορθολογικός/διαδικαστικός σχεδιασμός*
- ✓ Ορθολογισμός = Επιστήμη. Η μέθοδος του Popper.
- ✓ Ορθολογικές διαδικασίες και μέθοδοι. Στόχοι πολιτικής, συστηματική ανάλυση, εναλλακτικές πολιτικές, συστηματική αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων, παρακολούθηση και έλεγχος της εκτέλεσης.
- ✓ Σχεδιαστικές «κατασκευές» κατάλληλες για «κάθε ζήτημα», για κάθε κοινωνικό σχηματισμό.

* Βλέπε A. Faludi, 1973.

1961-1967 Διαπραγματεύσεις για ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ.

1967-1974 Δικτατορία

1974/1975 Μετάβαση στη Δημοκρατία. Αρχή του τέλους του μετεμφυλιακού κράτους

1968 Μάης στο Παρίσι, Άνοιξη της Πράγας, Λήξη Πολιτιστικής Επανάστασης στην Κίνα (1969)
Αλλάζει το πεδίο της πολιτικής και ιδεολογικής αντιπαράθεσης

1976 Επανασύνδεση διαπραγματεύσεων για ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ.

1962 Κοινή Αγροτική Πολιτική

- ✓ **Συστημικός/ουσιαστικός σχεδιασμός.***
- ✓ **Ο χώρος ως ένα σύστημα αλληλεξαρτώμενων μερών.**
- ✓ **Ο νέος ρόλος του σχεδιαστή (planner), λιγότερο καλλιτέχνης, περισσότερο τεχνοκράτης. Ο σχεδιαστής και οι «βέλτιστες» λύσεις (για ποιους;).**
- ✓ **Ανάδειξη των στρατηγικών επιπέδων.**

* Βλέπε Α. Faludi, 1973.

**Αποσπασματικός σχεδιασμός vs
ολοκληρωμένος σχεδιασμός**
disjointed incrementalism vs rational comprehensive planning

- ✓ Περαιτέρω επεξεργασία των διαδικασιών σχεδιασμού.
- ✓ Έμφαση σε «περισσότερο» ορθολογικούς τρόπους.
- ✓ Έμφαση στη συσχέτιση της μεθοδολογίας λήψης αποφάσεων με το «περιεχόμενο» στο οποίο αναφέρεται.
- ✓ Σχεδιασμός αποσπασματικός, «οπορτουνιστικός», ασύνδετος και όχι ορθολογικός και πλήρης.
- ✓ A. Etzioni και mix-scanning. Διαφορετικές μεθοδολογίες για διαφορετικά ζητήματα.

Ο σχεδιασμός ως πολιτική διαδικασία

- ✓ Paul Davidoff και Thomas Reiner, συνηγορικός σχεδιασμός (αρχικές σκέψεις για τον επικοινωνιακό σχεδιασμό).
- ✓ Αξιακή και πολιτική φύση του σχεδιασμού vs επιστημονική και τεχνική δράση.
- ✓ Ο σχεδιασμός ως διαδικασία, αλλά διαδικασία «επιλογών». Τίνος/τίνων επιλογών;
- ✓ Ο νέος ρόλος του «σχεδιαστή» ως συνηγόρου της κοινωνίας των πολιτών: ένας τεχνοκράτης που «συμμερίζεται» αξίες. Ποιες αξίες όμως είναι θέμα δημοκρατικών διεργασιών. Ο σχεδιαστής δεν είναι αυτός που «ξέρει καλύτερα».
- ✓ Σχήματα, θεσμοί συμμετοχής των πολιτών.
- ✓ Ο H. Gans σε ένα νέο ρόλο του “ειδικού” (1962).

1960

- ✓ **Αξιολογώντας τις μέχρι τώρα θεωρήσεις σχεδιασμού: Το ζήτημα της πραγμάτωσης (implementation).**
- ✓ **Ο ορθολογικός/διαδικαστικός σχεδιασμός: κενός περιεχομένου. Μια αφηρημένη σύλληψη. Ο συστημικός/ουσιαστικός σχεδιασμός εξίσου αφηρημένος. Δεν στηρίζονται σε εμπειρική έρευνα ή/και σε εμπειρία από σχεδιαστικές πρακτικές.**
- ✓ **Ο J. Friedman (1969) και το ζήτημα της πραγμάτωσης, της δράσης, της κοινωνικής κινητοποίησης. Η δράση ως κεντρική συνιστώσα του σχεδιασμού (1980-1990).**
- ✓ **Αναγκαιότητα τα σχέδια να συγκροτούνται παράλληλα με το πλαίσιο πραγμάτωσης.**

- ✓ Δράση σημαίνει επικοινωνώ με άλλους που συμβάλλουν με δεξιότητες, γνώση, εμπειρίες, οράματα, διαφορετικά από εκείνα των σχεδιαστών.
- ✓ Επικοινωνία, διάλογος, διαβούλευση απαραίτητες συνιστώσες της επιτυχημένης (για ποιους;) υλοποίησης σχεδίων.
- ✓ Συναίνεση, συνδιαλλαγή ή σύγκρουση;*
- ✓ Πώς βλέπετε το ρόλο του σχεδιαστή;

* Βλέπε Δ. Χριστοφιλόπουλος, 1990.

Ο σχεδιασμός ως επικοινωνιακή δράση

Δεκαετία '80

- ✓ Ο Habermas (1979) και η επικοινωνιακή δράση.
Η συμβολή του στη θεώρηση του σχεδιασμού ως συμμετοχικής διαδικασίας.
- ✓ Επικοινωνία/συμμετοχή προϋποθέσεις της δημοκρατίας.
- ✓ Προϋποθέσεις για τη δημιουργία εναλλακτικών πειραμάτων, οραμάτων, διαμόρφωσης εναλλακτικών κοινωνιών.
- ✓ Στη σημερινή συγκυρία οι εργαλειακές λογικές του κέρδους και της κομματικοκρατικής εξουσίας «αποικιοποιούν» τους υπόλοιπους θεσμικούς χώρους, ο πολλαπλασιασμός μη κερδοσκοπικών και μη κρατικιστικών μηχανισμών επίλυσης προβλημάτων αποτελεί τον μόνο τρόπο εξανθρωπισμού του καπιταλισμού (Habermas).

- ✓ **Η κοινωνία των πολιτών*** ως ενδιάμεσος χώρος του κράτους και της αγοράς.
- ✓ **Μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικοί εταίροι, επαγγελματικές ενώσεις κ.λπ. κατά της αγοράς και του κρατικού αυταρχισμού.**
- ✓ **Η επιτυχία εξαρτάται από την αξιοποίηση της κοινωνικής δυναμικής και τη συρρίκνωση των παραδοσιακών οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών δομών.**
- ✓ **Αρκεί η «θεωρία» σχεδιασμού για το σχεδιασμό;**

* Βλέπε Ν. Μουζέλης, 1977 και Δ. Σωτηρόπουλος, 2004, 2007.

Η μαρξιστική οπτική

- ✓ Η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού στο πλαίσιο του πολιτικού συστήματος και της αγοράς που λειτουργεί.
- ✓ Διεύρυνση του ρόλου του κράτους ως μεσολαβητή για το κεφάλαιο.
- ✓ Έχει νόημα ο σχεδιασμός στο καπιταλιστικό σύστημα;
- ✓ Μπορούν οι διορθωτικές πολιτικές να φέρουν διαρθρωτικές αλλαγές; Οι πρακτικές σχεδιασμού ως μια κρατική δραστηριότητα διευκολύνει το κεφάλαιο όσον αφορά τις αξίες και χρήσεις γης, την ανοικοδόμηση κ.λπ. Συσχετισμός οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων με τη λειτουργία της κυβερνητικής πολιτικής στον αστικό και περιφερειακό χώρο.*
- ✓ Οι αντοχές του συστήματος, οι «υποχωρήσεις».
- ✓ Η αναγκαιότητα δημιουργίας θεσμών αντίστασης.

*Βλέπε M. Castells 1976, 1977, D. Harvey 1973, D. Massey 1978.

Νεοφιλελευθερισμός 1979- Η αποθέωση της μεταμοντέρνας -μετα-νεωτερικής εποχής

- ✓ **Δραματικοί πολιτικο-οικονομικοί και χωρικοί μετασχηματισμοί.**
- ✓ **Η παγκόσμια πόλη***
- ✓ **Αξιακές μετατοπίσεις***
- ✓ **Αποδόμηση-αναδόμηση: ρευστότητα και μετάβαση, πολύπλοκος συνδυασμός «συνέχειας» και αλλαγών***
- ✓ **Η πόλη ως κυρίαρχος «χώρος».**
- ✓ **Ανασυγκρότηση της σχέσης κράτους/αγοράς. Το κράτος ουραγός κανονιστικών ρυθμίσεων για τη λειτουργία της αγοράς.**
- ✓ **Ρυθμίσεις που δεν οδηγούν σε κοινωνική ή χωρική συνοχή. Χωρικά εξειδικευμένες πολιτικές.**
- ✓ **Διαδικασία άνιση και αντιφατική: διαφορετικές επιπτώσεις πολιτικών σε συνάρτηση με τους ιστορικά διαμορφωμένους χωρο-κοινωνικούς σχηματισμούς.**

* Βλέπε S. Sassen, 1990, Κ. Τσουκαλάς, 2010, E. Soja, 1987 και Π. Χριστοφιλοπούλου, 1998.

1973-1975 Το πραξικόπημα της Χούντας στη Χίλη. Οι Chicago boys και οι απόπειρες εφαρμογής νεοφιλελεύθερης πολιτικής
1979 M. Thatcher
1980 R. Reagan
Συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας
'90 Τέλος υπαρκτού σοσιαλισμού

1980- Έναρξη εισροής μεταναστών στην Ελλάδα

1-1-1981 Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1981 Παγίωση και εμβάθυνση της Δημοκρατίας. Οικοδόμηση κοινωνικού κράτους. Διοικητικές μεταρρυθμίσεις

Μεταρρυθμίσεις στην τοπική αυτοδιοίκηση, Ν. 1270/82, Ν. 1235/82, Ν. 1416/84, Ν. 1622/86, Ν. 2218/94, Ν. 2240/94*

1982 Μεταρρύθμιση στην παιδεία, Ν. 1268/82, Ν. 1566/85

Θεσμικές καινοτομίες - νέα εργαλεία στο σχεδιασμό του χώρου:

1975 Χωροταξική αναδιοργάνωση της χώρας υπό τη ρυθμιστική αρμοδιότητα και έλεγχο του κράτους, Σύνταγμα, άρθρο 24, παρ. 2

1976 Ν. 360/76 περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος

Ίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος

Αναπτυξιακός λόγος με έμφαση στην ποιότητα ζωής και το περιβάλλον.

1979 Ν. 947/79 Περί οικιστικών περιοχών. Σε εφαρμογή του άρθρου 24 του πρώτου μεταδικτατορικού συντάγματος 1975

1983 Ν. 1337/83 σωρεία ΓΠΣ και Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης

1997 Ν. 2508/97 Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη. Επέκταση στον περιφερειακό και στον αγροτικό χώρο.

- ✓ **Διεθνής εμπειρία: κατά τόπους μεγάλα έργα σε συνεργασία δημόσιου-ιδιωτικού τομέα.**

Αναπλάσεις. Προβολή της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Έργα συγκοινωνιακών υποδομών, κυρίως, για την εξυπηρέτηση των προαστίων.

Περικοπές στο «χαμηλού εισοδήματος» κέντρο πόλης.

Η μεταναστευτική πολιτική οδηγεί φθινό εργατικό δυναμικό στις αγροτικές περιοχές, όπου υπάρχει έλλειμμα.

Ο φόβος στην πόλη αλλάζει τη γεωγραφία.

- ✓ **Διαφορετικά πρότυπα για την ποιότητα ζωής, για το περιβάλλον.**

- ✓ **Δικαίωμα στη «διαφορετικότητα».**

- ✓ **Πολιτική αναταραχή. Ισχυρή αντίδραση στη νεοφιλελεύθερη πολιτική.**

1979 Πολιτική πόλων ανάπτυξης. Περιφερειακά οικιστικά κέντρα Κ.Ε.Π.Α., ΑΣΤΟΚ, ΑΓΡΟΚ

1981 Οι ανοικτές πόλεις

1979 Σχέδιο-Πλαίσιο/Πρωτεύουσα 2000, Φ.Ε.Κ. 341 Β'2-4-80, Σχέδιο Μάνου

1985 Ρυθμιστικό Σχέδιο Τρίτση για την Αθήνα, Ν. 1515/85

1985 Ρυθμιστικό Σχέδιο για τη Θεσσαλονίκη, Ν.1561/85

1997 Σχέδιο «Καποδίστριας», Ν. 2539/97

1997 Ν. 2508 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις»

1999 Ν. 2742/99, Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη

1999 Σ.Α.Κ.Χ. (Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου)

1992 Συνθήκη Μάαστριχτ. Οικονομική και νομισματική ένωση

1999 Ευρώ. Έναρξη λειτουργίας Ευρωπαϊκής Τράπεζας.

Ο.Ν.Ε.

2001 Η Ελλάδα στην Ο.Ν.Ε.

2004 Οι Ολυμπιακοί Αγώνες

- ✓ Δεν φαίνεται, λοιπόν, να υπάρχει «καθολική» αλήθεια.
- ✓ Η έννοια της «κοινότητας» επαναπροσδιορίζεται.
- ✓ Οι αξίες επαναπροσδιορίζονται.
- ✓ Δεν φαίνεται να υπάρχει κοινωνική αλληλεγγύη.
- ✓ Πού βρισκόμαστε; Πώς αντιμετωπίζεται η θύελλα; Με «ορθολογικά» βήματα και διαδικασίες; Με ολοκληρωμένο σχεδιασμό; Με παραδοσιακά προσδιορισμένα χωρικά πλαίσια;
- ✓ Τι δεν μπορεί να κάνει ο σχεδιασμός όπως τον βιώνουμε;
- ✓ Το ζήτημα της «εναρμόνισης», το ζήτημα της χωρικής και κοινωνικής συνοχής
- ✓ Το ζήτημα της «ισορροπίας»
- ✓ Το ζήτημα της «βιωσιμότητας»

**Λιγότερη «καθοριστική θεωρία»;
Α-θεωρητικός σχεδιασμός;**

- 1989-2006 Α', Β', Γ' Κ.Π.Σ., Διαθρωπικά Ταμεία
- 2007-2013 Ε.Σ.Π.Α., Εθνικός Αναπτυξιακός Σχεδιασμός, συνάφεια με ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική συνοχή
- 2005 Ν. 3389/2005, Σ.Δ.Ι.Τ., Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα, συντονισμός με οδηγίες της Ε.Ε. στο πλαίσιο μετασχηματισμών του κράτους κατά το δυτικο-ευρωπαϊκό πρότυπο
- 2007 Λισσαβόνα: εδαφική συνοχή, οικονομική και χωρική συνοχή
- 2003 Δώδεκα Περιφερειακά Πλάγια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
- 2008 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, Φ.Ε.Κ. 128Α 3.7.2008
- 2009 Ρυθμιστικό Σχέδιο Αττικής
- 2014 Πρόγραμμα Αθήνα-Αττική
- 2008-2009 Ειδικά Πλάγια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, Φ.Ε.Κ. 2464 Β/ 3.12.2008, για τον Τουρισμό Φ.Ε.Κ. 1138 Β/11.6.2009, για τη Βιομηχανία, Φ.Ε.Κ. 151/ ΑΑΠ/13.4.2009
- 2010 Ν. 3852/2010, Πρόγραμμα «Καλλικράτης», Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης
- 2010 Ν. 3882/2010, Εθνική Υποδομή Γεωχωρικών Πληροφοριών
- 2011 Ν. 4019/2011, Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα
- 2011 Ν. 3986/2011, Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ)
- 2013 Ν. 4146/2013, Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ)
- 2014 Ν.4269/2014, Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός- Βιώσιμη Ανάπτυξη, Ν. 4277, Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας-Αττικής
- 2016 Ν. 4447, Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη
- 2017 Ν. 4449, Έλεγχος και Προστασία Δομημένου Περιβάλλοντος
- 2018 Π.Δ., Κατηγορίες και Περιεχόμενο Χρήσεων Γης (ΦΕΚ 59Δ) Ν. 4546, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
- 2020 Ν. 4685, Εκσυγχρονισμός της Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας.

- ✓ Χρειαζόμαστε άλλη θεώρηση του χώρου και νέες σχεδιαστικές πρακτικές.
- ✓ Χρειαζόμαστε σχεδιασμό με εισροές που αναδεικνύουν την πολλαπλότητα της χωρικής δυναμικής.
- ✓ Έρευνα των νέων συνθηκών συνοχής των κοινωνιών.
- ✓ Έρευνα, σχεδιασμό, πρακτικές που συμβάλλουν στην ανάδειξη θεσμών διοίκησης στα επιμέρους επίπεδα συγκρότησης του χώρου. Εκεί που εμφανίζονται νέες συνθήκες κοινωνικής συνοχής.
- ✓ Θεσμούς που διασφαλίζουν καλειδοσκοπική προσέγγιση του αναπτυξιακού και πολιτισμικού γίνεσθαι και στηρίζουν τις σχεδιαστικές επιλογές.
- ✓ Ευέλικτο εννοιολογικό, μεθοδολογικό και θεσμικό οπλοστάσιο. Ανανέωση εργαλείων. Αναβάθμιση φορέων. Ουσιαστικές συμμετοχικές διαδικασίες.

Ανάπτυξη του κοινωνικού διαλόγου στην Ελλάδα:

1983 Ν. 1337/83

1987 Ν. 2508/97

1994 Ο θεσμός Ο.Κ.Ε. (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή) στην Ελλάδα ως συνταγματικός θεσμός, Άρθρο 82 παρ. 3, Σ 1975/1986/2001, ιδρύθηκε με το Ν. 2232/94

1999 Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, Ν. 2742/99

2007-2013 Διοικητική και επιχειρησιακή ενίσχυση των δομών κοινωνικής διαβούλευσης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Διοικητικής Μεταρρύθμισης, Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

- ✓ Χρειαζόμαστε νέα ερευνητική, εκπαιδευτική, επιστημονική κουλτούρα και πολιτική.

Προσεγγίσεις καινοτόμες για την κατανόηση της νέας κοινωνικής και χωρικής πραγματικότητας.

- ✓ Πώς συμβάλλει η επιστήμη, η εκπαίδευση και η έρευνα προς αυτές τις κατευθύνσεις;

Πώς συμβάλλουμε εμείς;

2010 Η Ελλάδα στο Μηχανισμό Στήριξης (Δ.Ν.Τ., Ε.Ε., Ε.Κ.Τ.). Νέες μορφές κρατικού παρεμβατισμού. Τα αδιέξοδα...

Μάιος 2010: Ψήφιση 1ου Μνημονίου – Εφαρμοστικός Νόμος
(Νόμοι 3845/2010, 3847/2010, 3863/2010, 3871/2010, 3899/2010, 3979/2011, 3986/2011, 4024/2011)

Φεβρουάριος 2012: Ψήφιση 2ου Μνημονίου – Εφαρμοστικός Νόμος
(Νόμος 4046/2012)

Αύγουστος 2015: Ψήφιση 3ου μνημονίου (Νόμος 4336/2015)

Αύγουστος 2018: Ολοκλήρωση 3ου μνημονίου. Αποπληρωμή δανείων 2034-2060

2019: Επενδύω στην Ελλάδα (Νόμος 4635/2019)

Οι νέες προκλήσεις. Οι νέες προοπτικές

Ερώτημα: Σύμφωνα με το θέμα της εργασίας σας, υπάρχουν «χρονικές στιγμές» και σημαντικά σχεδιαστικά βήματα που αναφέρονται ή μπορούν να συμπληρωθούν στη δεξιά στήλη; Πώς εκτιμάτε ότι η κοινωνικο-οικονομική κρίση θα επηρεάσει τα ζητήματα που μελετάτε;